

Nr 112.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 24 mars 1916 (nr 90) angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff; given Stockholms slott den 9 februari 1934.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 24 mars 1916 (nr 90) angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

K. Schlyter.

Förslag

till

Lag

om ändring i vissa delar av lagen den 24 mars 1916 (nr 90) angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff.

Härigenom förordnas, att 1, 4, 5, 7 och 8 §§ lagen den 24 mars 1916 angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff, 5 § i dess lydelse enligt lagen den 6 maj 1921 (nr 186), skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges:

1 §.

Fångar, som i samma straffanstalt undergå straff varom i denna lag förmäles, skola efter kön och olika straffart hållas åtskilda, såvitt möjligt i särskilda avdelningar av straffanstalten. Fånge, som vid straffets början ej fyllt tjuguet år, skall avtjäna straffet helt eller delvis i huvudsakligen för yngre fångar avsedd straffanstalt, där det ej med hänsyn till strafftidens korthet, straffets art eller omständigheterna i övrigt finnes olämpligt.

4 §.

Har den, som undergår straffarbete eller fängelse varom förmäles i 3 §, vid straffets början fyllt tjuguet år, skall han hållas till straff i enrum under hela strafftiden, där denna icke överstiger tre år, och där strafftiden är längre, de tre första åren. Har fången vid straffets början ej fyllt tjuguet år, skall han hållas till straff i enrum under hela strafftiden, där denna icke överstiger ett år, och där strafftiden är längre, det första året. Fången skall, då han icke undergår straff i enrum, hållas till straff i gemensamhet.

Om fånges — — — 7, 8 och 9 §§.

5 §.

Fånge, som — — — tillfälligtvis påkallas.

Sedan fånge, som vid straffets början ej fyllt tjuguet år, avtjänat tre månader av strafftiden, samt annan fånge av strafftiden avtjänat sex månader, må, där med hänsyn till fångens vård, arbete eller behandling så finnes lämpligt, cellen under arbetstid hållas öppen ävensom åt sådan fånge anförtros att inom straffanstalten uträtta ärenden, vilka sammanhånga med hans arbete, eller att utföra arbete gemensamt med andra fångar.

Genom noggrann tillsyn och på annat lämpligt sätt skall förebyggas, att fången träder i förbindelse med andra fångar i vidare mån än som påkallas av arbete, fången har att utföra. Därjämte skola, beträffande fånge som vid straffets början ej fyllt tjuguet år, under de tre första månaderna av strafftiden samt, i fråga om annan fånge, under de sex första månaderna anordningar vidtagas, som förhindra fången jämväl vid vistelse utom cellen att se andra fångar.

Fånge, åt vilken anförtros att utföra arbete gemensamt med andra fångar, må kunna överflyttas till sådan med odlingsföretag förenad anstalt, som är anordnad för särskilt pålitliga fångar, och skall med avseende å hans vistelse därstädes vad i 6 § första stycket är föreskrivet lända till efterrättelse.

7 §.

Önskar fånge — — — därtill föreligga.

Är fånges — — — enrum förflutit.

I fråga om fånge, som vid straffets början ej fyllt tjuguet år, må jämväl av den anledning, att hans hållande till straff i gemensamhet är förenat med fara för skadlig inverkan från hans sida å andra fångar, fångvårdsstyrelsen kunna förordna, att fången skall hållas till straff i enrum efter utgången av den enligt nyssnämnda lagrum för honom gällande längsta tid för sådant straff, dock ej utöver tre år från straffets början.

I avvaktan — — — under omprövning.

8 §.

Fånge må — — — kan befaras.

Ej heller må fånge, som vid straffets början ej fyllt tjuguet år och som av strafftiden avtjänat tre månader, eller annan fånge, som av strafftiden avtjänat sex månader, hållas till straff i enrum, om det av annat skäl, än i första stycket sägs, finnes för honom uppenbarligen olämpligt samt hans hållande till straff i gemensamhet icke är förenat med fara för ordningen eller säkerheten inom straffanstalten eller för skadlig inverkan från fångens sida å andra fångar eller med annan väsentlig olägenhet.

Om fånges — — — förordnar fångvårdsstyrelsen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1934.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementensärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 26 januari 1934.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, EKMAN, SKÖLD.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Schlyter, anmäler fråga om *ändrade bestämmelser rörande verkställighet av frihetsstraff.*

Föredraganden anför:

»Enligt gällande regler om verkställighet av frihetsstraff skola fångar som ådömts sådant straff av kortare tidslängd undergå straffet i enrum samt de som erhållit långvarigare straff under första delen av strafftiden hållas i enrum och under den senare delen avtjäna straffet i gemensamhet med andra fångar. Jämte dessa båda huvudformer för straffverkställigheten — cellstraff och straff i gemensamhet — finnas vissa mellanformer, vilka kännetecknas av att den med cellstraffet förbundna stränga isoleringen i större eller mindre utsträckning ersatts av en något vidgad rörelsefrihet för fången. De huvudsakliga föreskrifterna rörande straffverkställigheten äro givna i lagen den 24 mars 1916 angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff, vilken i förevarande avseenden undergått viss ändring genom lag den 6 maj 1921. Beträffande frågan vilket utrymme som lämpligen bör tillerkännas var och en av de olika verkställighetsformerna ha efter sistnämnda tidpunkt från skilda håll framställts förslag, vilka åsyftat att inskränka användningen av det stränga cellstraffet och samtidigt att vidga möjligheterna av en efter de individuella fallen avpassad fångbehandling.

Innan jag lämnar en redogörelse för de nämnda förslagen, torde en kortfattad framställning vara erforderlig rörande de överväganden som givit anledning till gällande lagbestämmelser och i samband därmed dessa senares närmare innehåll. För en mera ingående kännedom om den tidigare utvecklingen på straffverkställighetens område i vårt land och i utlandet liksom beträffande utländska bestämmelser och reformförslag torde jag få hänvisa till det av landshövdingen Sven Hagströmer den 16 juli 1931 avlämnade betänkandet med 'Riktlinjer för vinnande av viss koncentration inom det svenska fångvårdsväsendet' (statens off. utredn. 1931:16).

Gällande bestämmelser.

Under år 1913 överlämnades åt tillkallade sakkunniga att verkställa utredning och avgiva förslag i fråga om revision av då gällande bestämmelser om verkställighet av straffarbete och fängelsestraff. I sitt den 29 december 1914 avgivna betänkande, vilket jämväl innehöll förslag till helt ny verkställighetslag, anförde de sakkunniga bland annat: I allmänhet syntes erfarenheten peka därhän att fångar med i det hela normala själs- och kroppskrafter kunde i regel utan skada för hälsan utstå det treåriga cellstraff, som enligt då gällande lag vore föreskrivet. Särskilt bland brottslingar finnes emellertid, som naturligt vore, en avsevärd del som vore andligen och kroppsligen under medelnivån och för vilkas hälsa cellstraffet därför ej sällan medförde men. Dessa bleve redan enligt då gällande praxis utgallrade, till största delen under det första cellåret. En längre tids cellstraff kunde emellertid för fångar med i det hela normala själs- och kroppskrafter medföra, om icke men för hälsan, så dock ett kroppsligt försvagande och andlig slöhet, större eller mindre alltefter fångarnas motståndskraft. Visserligen torde det långa cellstraffet, sådant det dåmera vore anordnat, med yrkesarbete, ofta i särskild arbetscell, kommande och gående av arbetsledare och fängelsetjänstemän, med vistelse i fria luften under viss tid, och, i allt större utsträckning, gymnastik, i nämnda avseende medföra betydligt mindre nackdelar än förr, men uteslutna kunde de ej anses vara. En reform av gemensamhetsstraffet, som avlägsnade åtminstone de betänkligaste av de nackdelar som vidlåde detta, vore en förutsättning för en inskränkning av enrumsstraffet. En sådan reform måste i viss mån bliva ett experiment, vars lyckliga utgång berodde av omständigheter vilka ej kunde med visshet förutses. Det hade därför syntes de sakkunniga lämpligare att, i stället för att företaga en nedsättning av enrumsstraffet över lag, föreskriva en sådan nedsättning av individuella skäl för vissa undantagsfall, av vilka de mindre trängande tillika gjorts beroende såväl därav att viss tid förflutit från straffets början som därav att fångens hållande till straff i gemensamhet kunde äga rum utan väsentliga olägenheter. Därigenom bereddes möjlighet för fångvårdsmyndigheterna till en varsam utökning av gemensamhetsfångarnas antal, allteftersom de gjorda erfarenheterna därtill föranledde. De sakkunniga ansåge för övrigt betänkligheterna mot det treåriga cellstraffet avsevärt minskade därigenom att de sakkunniga föresloge betydande modifikationer i den med enrumsstraffet förbundna isoleringen. En utjämning av de skarpa motsatserna mellan enrumsstraff och gemensamhetsstraff syntes nämligen böra äga rum. De olägenheter det längre enrumsstraffet kunde medföra borde, i den mån det vore förenligt med straffets skärpa, förminska, ej blott genom cellanordningar som beredde ökat utrymme, ljus och luft, utan även genom en lättnad i isoleringen, såvida därigenom ej äventyrades de goda resultaten av fångvårdstjänstemännens påverkan och avskildheten från medfångarna. Gemensamhetens faror åter borde undvikas genom att den isolering som redan ägde rum nattetid vid behov utsträcktes, med bibehållande i huvudsak av de egenskaper hos gemensamhets-

straffet som gjorde detta till en för fången naturligare och därför i och för sig sundare tillvarelseform.

De principer till vilka de sakkunniga sålunda anslutit sig vunno tillämpning i lagen den 24 mars 1916 angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff. I denna lags 1 § stadgas bland annat att fånge som vid straffets början ej fyllt tjugu år skall avtjäna straffet helt eller delvis i huvudsakligen för yngre fångar avsedd straffanstalt, där det ej med hänsyn till strafftidens korthet, straffets art eller omständigheterna i övrigt finnes olämpligt. Enligt 4 § skall den som undergår straffarbete eller omedelbart ådömt fängelse och vid straffets början fyllt tjugu år hållas till straff i enrum under hela strafftiden där denna icke överstiger tre år, och, där strafftiden är längre, de tre första åren. Har fången vid straffets början ej fyllt tjugu år, skall han hållas till straff i enrum under hela strafftiden där denna icke överstiger ett år, och, där strafftiden är längre, det första året. Då fånge icke undergår straff i enrum, skall han hållas till straff i gemensamhet. I 5 § första stycket stadgas att fånge som undergår straff i enrum skall hållas innesluten i cell, där ej hans vistelse utom densamma betingas av deltagande i gudstjänst, skolundervisning, rörelse i fria luften eller gymnastik eller ock av omständigheterna tillfälligtvis påkallas. Enligt ursprungliga lydelsen av 5 § andra stycket gällde att sedan fånge som vid straffets början ej fyllt tjugu år avtjänat fyra månader av strafftiden samt annan fånge ett år, skulle, där med hänsyn till fångens vård, arbete eller behandling så funnes lämpligt, cellen under arbetstid hållas öppen ävensom åt sådan fånge anförtros att inom straffanstalten uträtta ärenden vilka sammanhänge med hans arbete. I samma paragrafs tredje stycke föreskrevs att genom noggrann tillsyn och på annat lämpligt sätt skulle förebyggas att fången trädde i förbindelse med andra fångar. Beträffande fånge som vid straffets början ej fyllt tjugu år skola därjämte — enligt 5 § tredje stycket — under de fyra första månaderna och beträffande annan fånge under det första året anordningar vidtagas, som förhindra honom jämväl vid vistelse utom cellen att se andra fångar. Enligt 6 § första stycket skall straff i gemensamhet genom fångarnas fördelning i grupper eller på annat lämpligt sätt så anordnas att fara för skadlig inverkan fångarna emellan såvitt möjligt förebyggas. Därjämte föreskrevs enligt den ursprungliga lydelsen av förevarande stadgande att fånge som underginge straff i gemensamhet städse skulle hållas avstängd från andra fångar under sovtid. 6 § innehåller i övrigt dels att om fånge, som hålles till straff i gemensamhet, under längre tid sysselsatts med arbete huvudsakligen inomhus, skall han, där så lämpligen kan ske, någon tid före frigivningen helt eller delvis hållas till arbete utomhus, dels ock att fånge som undergår straff i gemensamhet skall kunna sysselsättas med arbete utom straffanstaltens slutna område, såvida förbindelse mellan fången och obehöriga därvid förhindras. I 7 § föreskrives att, om fånge önskar att få undergå straff i enrum även efter det den längsta enrumstiden förflutit, detta ej må förvägras honom, där ej fångvårdsstyrelsen finner synnerliga skäl därtill föreligga. Är fånges hållande till straff i gemensamhet förenat med

fara för ordningen eller säkerheten inom anstalten, må fångvårdsstyrelsen kunna förordna att fången skall hållas till straff i enrum jämväl efter det den för fången gällande längsta tid för enrumsstraff förflutit. I fråga om fånge som vid straffets början ej fyllt tjugu år må jämväl av den anledning att hans hållande till straff i gemensamhet är förenat med fara för skadlig inverkan från hans sida å andra fångar, fångvårdsstyrelsen kunna förordna att fången skall hållas till straff i enrum efter utgången av den för honom gällande längsta tid för sådant straff, dock ej utöver tre år. Fånges fortsatta hållande till straff i enrum av nu nämnda anledningar skall av fångvårdsstyrelsen minst en gång var sjuätte månad tagas under omprövning. Jämlikt 8 § må fånge icke hållas till straff i enrum, om men för hans andliga eller kroppsliga hälsa därav inträder eller uppenbarligen kan befaras. Ej heller må fånge som vid straffets början ej fyllt tjugu år efter fyra månader och annan fånge efter ett år hållas till straff i enrum, om det av annat skäl än nyss nämnts finnes för honom uppenbarligen olämpligt samt hans hållande till straff i gemensamhet icke är förenat med fara för ordningen eller säkerheten inom anstalten eller för skadlig inverkan från fångens sida å andra fångar eller med annan väsentlig olägenhet. I 12 § föreskrives att därest men för fånges andliga eller kroppsliga hälsa inträder eller uppenbarligen kan befaras genom tillämpning av i lagen givna bestämmelse, i tillämpningen må göras den jämkning som prövas nödig för avhjälpan eller förebyggande av sådant men.

De år 1921 vidtagna ändringarna i 1916 års lag tillkommo efter framställning av fångvårdsstyrelsen, som i skrivelse till Kungl. Maj:t den 11 januari 1921 anförde bland annat följande: Den år 1916 utfärdade lagen hade möjliggjort en mer individuell behandling av fångarna. De införda modifieringarna i cellstraffet hade skapat en mellanklass av fångar. Erfarenheten hade emellertid ådagalagt, hurusom det i många fall vore önskvärt att för denna mellanklass något vidga friheten. Genom att för mellanklassen medgiva arbete tillsammans med andra fångar skulle tillgodoses ett allt mera framträdande behov av arbetskraft, användbar vid jordbruk och industri i större mått. Styrelsen hade övervägt huruvida tiden för cellstraffet i allmänhet kunde förminska. Styrelsen hade emellertid, då delade meningar härom rådde bland fängelsernas tjänstemän, ej velat föreslå en dylik inskränkning. Om celltiden i lagen nedsattes, komme utskrivningen ur cellen att ske helt mekaniskt utan prövning av fångens förutsättningar för den större friheten, under det att enligt styrelsens förslag medgivandet av arbete i gemensamhet gjordes beroende av fångens välförhållande. Tillika borde meddelas föreskrift därom att gemensamhetsfånge, som vore intagen å med odlingsföretag förenad anstalt, ej under sovtid måste hållas avstängd från andra fångar.

Vid granskning i lagrådet av ett i anledning av denna skrivelse upprättat förslag till lag om ändrad lydelse av 5 och 6 §§ i 1916 års lag tillstyrktes förslaget enhälligt av lagrådet, därvid två av dess ledamöter såsom sin mening uttalade, att de föreslagna bestämmelserna icke finge erhålla tillämpning i annan mån än där sådant funnes förestavat av hänsyn till själva fångvår-

den. Detta uttalande rörande tillämpningen av de föreslagna bestämmelserna underströks av departementschefen vid avlåtande av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen i frågan.

I enlighet med propositionen bifölls förslaget av riksdagen, varefter utfärdades lag den 6 maj 1921 om ändrad lydelse av 5 och 6 §§ i lagen den 24 mars 1916 angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff. Härigenom gjordes i 5 § andra stycket ett tillägg, enligt vilket — efter fyra månaders respektive ett års strafftid — icke blott såsom dittills cellen skulle kunna hållas öppen under arbetstid och fången kunna få i uppdrag att uträtta ärenden som sammanhänge med hans arbete, utan även åt fången skulle kunna anförtros att *utföra arbete gemensamt med andra fångar*. Stadgandet i samma paragrafs tredje stycke därom att genom noggrann tillsyn och på annat lämpligt sätt skulle förebyggas att fången trädde i förbindelse med andra fångar modifierades på det sätt att sådan förbindelse icke finge äga rum *i vidare mån än som påkallades av arbete fången hade att utföra*. I 6 § infördes den bestämmelsen att vid sådan med odlingsföretag förenad anstalt, som är anordnad för särskilt pålitliga fångar, undantag må äga rum från föreskriften att fånge, som undergår straff i gemensamhet, under sovtid städse skall hållas avstängd från andra fångar.

Det må här anmärkas att strafflagskommissionen i sitt den 20 februari 1923 avgivna betänkande (statens off. utredn. 1923: 9) uttalade sin anslutning till de grundsatser som enligt 1916 och 1921 års lagstiftning skola tillämpas i vårt fängelseväsen och vår fångvård. Kommissionen fann det icke vara riktigt att ovillkorligen binda cellstraffet vid viss i lagen bestämd tid. Lagstiftaren borde möjliggöra och understödja en utveckling av fångvården i riktning mot en mera individuell behandling av fångarna.

Tidigare ändringsförslag.

Samma år som strafflagskommissionen avlämnade sitt betänkande ingav fångvårdsstyrelsen till Kungl. Maj:t en skrivelse i vilken hemställdes om sådan ändring i verkställighetslagen, att de i 5 § angivna modifikationerna i enrumsstraffet — den s. k. mellanformen — finge komma till användning i fråga om fånge som vid straffets början ej fyllt 20 år, då han avtjänat tre månader av strafftiden, samt beträffande annan fånge efter sex månaders strafftid. I skrivelsen, som är dagtecknad den 11 december 1923, anfördes i huvudsak följande:

I fängelserna intoges ej sällan individer, å vilka ett strängt genomfört cellstraff under nu föreskriven tid vore skadligt såsom förslappande den spänstighet som erfordrades för framgångsrik självverksamhet, utan att dock men för fångens andliga eller kroppsliga hälsa visade sig inträda eller uppenbarligen kunde befaras, på sätt lagen förutsatte för fångens överflyttande från enrums- till gemensamhetsbehandling. Bland fångarna av den äldre åldersgruppen inginge ett flertal som gjort sig skyldiga till mindre svåra brott. Om de icke ådragit sig strängare straff än ett års straffarbete, skulle de enligt nu gällande lag hållas i strängt enrum hela strafftiden, såvida deras hälsa det medgäve.

Det finnes bland sådana fångar pålitliga individer som inom straffanstalten förhålla sig oklanderligt och som mera tillfälligt glidit in på brottets väg, utan att deras allmänna karaktärsläggning kunde anses farlig. Det syntes ofrånkomligt att beträffande dylika fångar möjligheten att bereda dem sysselsättning i sällskap med andra fångar utom cellen skulle i åtskilliga fall gagna straffändamålet. Måhända kunde detsamma sägas även om vissa yngre fångar vilka dömts till straff på kortare tid än fyra månader. För bägge åldersgrupperna kunde också hända att, där strafftiderna översköte de angivna tidsmåttan av fyra månader för de yngre och ett år för de äldre, möjligheten att redan före dessa tiders tilländalöpande uttagas till arbete i gemenskap skulle vara till nytta ur såväl individens som samhällets synpunkt. En rätt fångvård förutsatte att de sämsta elementen avskildes från samvaron med andra, så långt förhållandena medgäve. De borde kvarhållas i enrum därest icke på annat sätt deras skadliga inflytande kunde förebyggas. Det bleve alltså nödvändigt att låta, efter tillräcklig tidsprövning, överflyttningen till arbete i gemenskap under den i lagens 5 § bestämda formen, den s. k. mellanformen, bliva beroende av den särskilda fångens individualitet. Härvid finge uppmärksammas att, då mellanformen innebure gemenskap blott under arbetet, icke under fritiden, de farligaste tillfällena till ömsesidig inverkan fångarna emellan borde vara uteslutna och att därför, om tillräcklig varsamhet iakttoges, icke samma vådor vid denna straffform föreläge som vid straff i gemenskap i övrigt. Mellanformens fångar hölles under tider, då de icke vore strängt sysselsatta och övervakade, i enrum avskilda från andra, då däremot det allmänna gemensamhetsstraffet medgäve samvaro mellan fångarna även under deras fritider eller innebure deras vistelse i så kallade nattceller mellan vilka korrespondens ganska fritt kunde äga rum. Den av gammalt bestående uppfattningen om gemensamhetsstraffets vådor hänförde sig till detta allmänna gemensamhetsstraff. Och det berättigade i denna uppfattning vore fortfarande obestridligt. Det vore endast den oundvikliga faran av en persons allt för långvariga avstängning från sällskap ej blott under arbetet utan kanske än mer under fritiden, som nödvändiggjorde detta allmänna gemensamhetsstraffs bibehållande. Då den nya verkställighetslagen utfärdades skulle helt visst gemensamhetsstraffet redan tidigare än efter ett år för de yngre och tre år för de äldre hava efterträtt det stränga cellstraffet, om ej bestämmelserna i 5 § införts. Det var behovet att än mer lätta enrumsstraffet utan att behöva medgiva ett tidigare gemensamhetsstraff som föranledde lagändringen den 6 maj 1921.

Det syntes styrelsen som om den nämnda mellanformen på ett lyckligt sätt löste frågan om cellstraff eller gemensamhetsstraff. Man uppoffrade genom mellanformen icke helt cellstraffets avskräckande och skyddande inverkan, och man vunne dock så mycket av gemensamhetsstraffets hälsobevarande egenskaper som kunde vara behövt vid ett icke allt för mångårigt straff.

I betraktande härav och under förutsättning av den noggranna tillsyn lagen anbefallde såsom villkor för en friare behandling ansåge styrelsen denna mellanform böra komma till användning så snart en fånges individuella egenskaper och förhållanden efter tillräcklig tids prövning påvisade å ena sidan det stränga cellstraffets olämplighet och å andra sidan det allmänna gemensamhetsstraffets obehövighet för fångens bibehållande vid själslig och kroppslig vigör.

Sedan Kungl. Maj:t anbefallt fångvårdsstyrelsen att verkställa utredning, huruvida den av verksamheten vid fångkolonien å Singeshult vunna erfarenheten talade för en utsträckt tillämpning av friluftsarbete för fångar under de

former som därstädes kommit till användning, samt att inkomma med det förslag vartill utredningen kunde giva anledning, överlämnade fängvårdsstyrelsen till åttlydnad härav med skrivelse den 25 juli 1925 sådant förslag, vilket utmynnade i en hemställan om utverkande av anslag för utvidgning av Singeshultskolonien samt om viss ändring i verkställighetslagen för att bereda ökad möjlighet till friluftsbete för fångar som enligt lagens nuvarande bestämmelser ej vore därtill berättigade. Tillika framlade styrelsen ett modifierat förslag i anslutning till sin förut omförmälda framställning den 11 december 1923. Styrelsen anförde därvid bland annat:

En utsträckt användning av jordbruksarbetet för fångar borde i regel inskränka sig till dem som första gången dömts till frihetsstraff. Dessa vore emellertid till stor del att söka bland dem som dömts till straff icke överstigande ett år. Det torde icke böra förnekas att en straffom som i mycket ägde företräde framför ett straff inom fängelsets slutenhet väl i främsta rummet borde försökas å dem som första gången fallit i brottslighet. Visserligen kunde invändas att den första gången fallne borde lära sig känna skärpan av straffet för att därigenom avskräckas från fortsättande å brottets bana. Men i regel verkade frihetsstraffet huvudsakligen genom sin tidslängd. Huru det än anordnades, vore det i hög grad betryckande under det första året, innan fängselivet övergått till vana. Från avskräckningssynpunkt torde det därför vara av ringa betydelse om någon del av straffet finge avtjänas utom fängelsemurarna.

Under återopande av vad sålunda anförts förklarade fängvårdsstyrelsen sig böra — såsom ett alternativ att förverkligas för den händelse att Kungl. Maj:t ej ansåge sig böra bifalla styrelsens i skrivelsen av den 11 december 1923 gjorda hemställan — framlägga ett modifierat förslag, gående ut därpå att den fullt genomförda celltiden av fyra månader skulle bibehållas för dem som vid straffets början icke fyllt tjugu år, men nedsättas till sex månader för övriga till fängelse eller straffarbete dömda, vilka ådragit sig omedelbart ådömt frihetsstraff första gången. För en första gångens förbrytare — framhöll fängvårdsstyrelsen — torde ett halvt års vistelse i enrum vara fullt tillräcklig för väckande av eftertanke och för den påverkan i ensamhet som av fängelsets tjänstemän utövades. Genom att i gemensamheten strängt skilja första gångens förbrytare från andra undginge också den som dömts första gången att i gemensamheten göra bekantskap med och neddragas genom sällskapandet med återfallsförbrytare, bland vilka ju ofta de sämsta individerna funnes. Det skulle enligt styrelsens mening lända till viss fördel för vårt straffsystem, om på detta sätt skillnaden mellan engångsförbrytaren och återfallsförbrytaren kraftigt betonades. Och den minskning i avskräckande verkan, som enligt somligas mening den verkliga celltidens inskränkning för förstagångsförbrytaren kunde innebära, skulle ersättas av medvetandet att vid återfall celltiden kunde bli dubbelt så lång.

Med anledning av fängvårdsstyrelsens sålunda gjorda framställningar upptogs under år 1926 frågan om ändrade bestämmelser rörande straffverkställigheten till behandling inom justitiedepartementet. Därvid utarbetades förslag till lag om ändrad lydelse av 5 och 8 §§ i straffverkställighets-

lagen. Förslaget innebar ändring i gällande föreskrifter såtillvida att fånge som vid straffets början fyllt tjugu år skulle kunna under de härför angivna förutsättningarna överflyttas till den s. k. mellanklassen av fångar redan då han avtjänat sex månader av strafftiden. Dessutom innehöll förslaget en till 5 § såsom ett fjärde stycke fogad bestämmelse därom att fånge, åt vilken anförtröddes att utföra arbete gemensamt med andra fångar, skulle kunna överflyttas till sådan med odlingsföretag förenad anstalt som är anordnad för särskilt pålitliga fångar — Singeshult — ävensom att med avseende å hans vistelse därstädes skulle lända till efterrättelse vad i 6 § första stycket är föreskrivet beträffande fångar som undergå straff i gemensamhet.

Vid ärendets anmälan i statsrådet den 9 april 1926 framhöll föredragande departementschefen, statsrådet Nothin, till motivering av den föreslagna nedläggningen av minimitiden för det omodifierade enrumsstraffet följande synpunkter:

Enrumsstraffet verkade gagnande genom straffets skarpa och fångens tvingande till eftertanke; även kunde fängelsets tjänstemän lättare påverka fången under ensamheten i cellen. Men skulle enrumsstraffet kunna lända till gagn i angivna hänseenden finge tiden för detsamma ej vara alltför kort.

Emellertid vore cellstraffets inverkan mycket olika på olika individer. Den isolering som vore för kort för den ene vore mer än tillräcklig för den andre. Med fångvårdsstyrelsens förslag i denna del avsåges ej heller att göra en schablonmässig avkortning av celltiden för alla fångar utan endast att bereda möjlighet för fängelsemyndigheterna att, där de funne skäl därtill i särskilda fall, medgiva en förkortning av celltiden till sex månader. En sådan möjlighet torde ej böra möta hinder av hänsyn till det särskilda med enrumsstraffet avsedda ändamålet. Nämnda tid torde i flertalet fall vara tillräcklig för fången att känna enrumsstraffet i all dess stränghet, och isoleringen torde endast under kortare begynnelsetid verka fördjupande och luttrande. Men enrumsstraffets största fördel låge, såsom strafflagskommissionen framhållit, icke i dess nyss antydda egenskaper utan i dess negativa funktion att hindra demoraliserande inflytande från medfångar. Då det gällde att bedöma de faror som härutinnan vore förknippade med gemensamhetsstraffet, finge man ej låta sitt omdöme i alltför hög grad bestämmas av det sätt varpå detta straff tidigare varit anordnat i vårt land. Olägenheterna av gemensamhetsstraffet i berörda hänseende vore dock ej oundgängliga följder av detsamma utan berodde väsentligen på det sätt varpå det anordnats. I samma mån som gemensamhetsstraffet utfördes efter rationella principer, torde dess speciella olägenheter härutinnan minskas. Därest de principer rörande gemensamhetsstraffets anordnande som låge till grund för den nuvarande verkställighetslagens bestämmelser ytterligare fullföljdes, torde några betänkligheter på grund av faran för gemensamhetsstraffets demoraliserande verkan ej behöva utgöra hinder för en inskränkning av den obligatoriska celltiden. Vid fångarnas fördelning i grupper borde sålunda iakttagas, att återfallsförbrytarna hölles åtskilda från förstagångsförbrytarna och att i allmänhet de sämre elementen avskildes från samvaro med andra.

Vad anginge frågan huruvida en förkortning av celltiden borde gälla endast förstagångsförbrytare, finge ihågkommas att enrumsstraffet under alla omständigheter innefattade en ökning av straffets intensitet. Men den allmänna straffskärpning som kunde inträda på grund av återfall hade synts böra regleras genom lagbestämmelser. Verkställigheten av ett straff skulle såsom regel vara lika för alla fångar som ådömts ett och samma straff, och den större

eller mindre mildheten eller strängheten i straffexekutionen inom den för alla givna ramen skulle bero på fångens allmänna karaktär och uppförande inom anstalten. En annan sak vore att härvidlag en fånges egenskap av återfallsförbrytare i praktiken komme att visa sig spela en stor roll.

Beträffande förslaget i den del det rörde överflyttande av mellanklassfångar till Singeshult yttrade departementschefen:

De lokala förhållandena vid Singeshult hade nödvändiggjort att fångarna låge några tillsammans i varje rum. Någon olägenhet härav hade icke visat sig. Endast de mest pålitliga fångarna medgäves nämligen förmånen att vistas vid denna anstalt, där största möjliga frihet tilldelades fångarna. För att bringa verkställighetslagen i överensstämmelse med denna nya form för avtjänande av frihetsstraff infördes genom lagen den 6 maj 1921 ett tillägg i 6 § första stycket, sista punkten, vilket innebar att undantag från bestämmelsen, att under sovtid fånge som undergår straff i gemensamhet städe skall hållas avskild från andra fångar, må äga rum vid sådan med odlingsföretag förenad anstalt, som är anordnad för särskilt pålitliga fångar. Då den nu ifrågasatta ändringen i 5 § andra stycket bland annat motiverades av lämpligheten att använda mellanklassfångar i jordbruksarbete och då därjämte förhållandena vid Singeshult omöjliggjorde fångarnas fullständiga avskiljande ej blott under sovtid utan även under övrig fritid, hade det syntts lämpligt att en bestämmelse meddelades i lagen av innehåll att mellanklassfånge må överflyttas till jordbrukskoloni och att han under sin vistelse därstädes skall behandlas såsom gemensamhetsfånge. Några betänkligheter häremot torde ej föreligga, enär, såsom nämnt, å sådan koloni endast intoges särskilt pålitliga fångar. Då en mellanklassfånge vore att hänföra till enrumsfångarnas klass, torde denna bestämmelse böra införas såsom ett tillägg till 5 §.

Vid föredragning i lagrådet lämnades förslaget utan anmärkning. Emellertid blev detsamma ej förelagt riksdagen.

I det förut omnämnda, av *landshövdingen Hagströmer* i egenkap av sakkunnig inom justitiedepartementet år 1931 avgivna betänkandet med 'Riktlinjer för vinnande av viss koncentration inom det svenska fångvårdsväsendet' har ett stort utrymme ägnats frågan om frihetsstraffets verkställande. Den därutinnan gjorda undersökningen har utmynnat i ett utkast till vissa ändringar i gällande lagbestämmelser (betänkandet sid. 85—87). Utkastet åsyftar i huvudsak dels en förkortning av minimitiden för den obligatoriska enrumsbehandlingen och dels ett minskat utrymme för den nuvarande helgemensamheten. Åldersgränsen mellan äldre och yngre fångar höjes enligt utkastet från 20 till 21 år. Lagens stadganden rörande verkställighetsformerna ha erhållit en såtillvida ändrad uppställning att såsom huvudformer upptagits straff i enrum samt — under beteckningen straff i gemensamhet — den nu i lagen såsom modifierat enrumsstraff behandlade verkställighetsform, vilken innebär att fången får arbeta gemensamt med andra fångar, men skall hållas avstängd från dem under måltider, fritid och sovtid. Utvidgning av gemensamheten till en omfattning som motsvarar det nuvarande gemensamhetsstraffet skall enligt utkastet kunna äga rum allenast i en mera begränsad utsträckning. En dylik även fritiderna omfattande gemensam samvaro avses sålunda i första hand skola förbehållas fångar som

under längre tid förhållit sig väl och beträffande vilka det kan antagas att de icke skola inverka ofördelaktigt på medfångarna. Dessutom skall denna vidsträcktare gemensamhet kunna ifrågakomma, oaktat de nyssnämnda förutsättningarna icke äro för handen, då på grund av strafftidens längd en tids hållande i helgemensamhet före frigivningen anses erforderligt såsom en övergång till friheten. Utkastet innehåller i övrigt stadganden, genom vilka avsetts att bereda möjlighet att i större utsträckning än enligt gällande rätt jämka straffverkställigheten efter vad i varje särskilt fall kan anses lämpligt; bland annat har den mot nuvarande 12 § i verkställighetslagen svarande bestämmelsen om avvikelse från lagens föreskrifter i utkastet erhållit en mera allmänt hållen formulering.

Beträffande den närmare utformningen av utkastets bestämmelser i sist berörda delar och de överbäganden som legat till grund för dessa bestämmelser torde jag få hänvisa till betänkandet. Vad åter angår de föreslagna stadgandena som åsyfta en förkortning av det obligatoriska cellstraffet torde en något utförligare redogörelse för dessa böra här meddelas.

I utkastet (5 §) föreslås att de nuvarande verkställighetsreglerna i fråga om enrumsstraffet ändras på så sätt att fånge, som har att avtjäna straffarbete eller omedelbart ådömt fängelse, skall hållas i enrum, om han vid straffets början ej fyllt 18 år, under hela strafftiden, i fall denna icke överstiger två månader, men eljest under de två första månaderna; om han vid straffets början fyllt 18 men ej 21 år, under hela strafftiden, om denna icke överstiger fyra månader, men eljest under de fyra första månaderna, samt, om fången vid straffets början fyllt 21 år, under hela strafftiden, i fall denna icke överstiger sex månader, men eljest under de sex första månaderna. — Överflyttning av fånge från straff i enrum till straff i gemensamhet, d. v. s. arbetsgemensamhet, skall enligt utkastet (6 §) äga rum efter utgången av den för cellstraffet bestämda minimitiden, där ej anstaltens styresman finner fångens hållande till straff i gemensamhet förenat med fara för ordningen eller säkerheten inom anstalten eller ock eljest, med hänsyn till återstående strafftids korthet, fångens uppförande eller av annan anledning, uppenbarligen olämpligt. Om dubbla minimitiden gått till ända utan att fången blivit överflyttad till arbetsgemensamhet, skall det åligga styresmannen att underställa frågan fångvårdsstyrelsens prövning. Under vissa omständigheter kan fånge återflyttas från gemensamhet till cell. — Den i gällande lag stadgade möjligheten att modifiera det stränga cellstraffet genom cellens öppenhållande under arbetstid och fångens uträttande av ärenden inom anstalten har bibehållits i utkastet (7 §). Sådan förmån skall kunna medgivas efter utgången av den förutnämnda minimitiden för cellstraffet, ehuru överflyttning till arbetsgemensamhet ej skett, där med hänsyn till fångens vård, arbete eller behandling så finnes lämpligt.

Att cellstraffets minimitid för fångar under 18 år satts till endast två månader motiveras därmed att de allra yngsta fångarna kunna antagas vara mera känsliga för strängheten i enrumsbehandlingen. Höjningen av åldersgränsen mellan äldre och yngre fångar från 20 till 21 år har grundats därpå

att sistnämnda ålder redan nu i praktiken är bestämmande för huruvida en fånge skall sändas till s. k. ungdomsfängelse och där bli föremål för en efter hans ålder lämpad särbehandling.

I övrigt anföres beträffande förslaget i denna del huvudsakligen följande:

Förhållandena i främmande länder visade, huru under senare tiden inträffat en påtaglig omsvängning i uppfattningen om cellstraffet och dess betydelse. Enrumsstraffets segertåg genom världens flesta kulturländer utgjorde på sin tid en naturlig och välbehörlig reaktion mot de vådor som det äldre gemensamhetsstraffet med dess besmittande umgänge fångarna emellan förde med sig särskilt i sedligt avseende. Men liksom det numera torde ganska allmänt erkännas att denna reaktion kommit att, särskilt i vissa länder såsom Belgien och Nederländerna med deras hart när obegränsade cellstrafftid, taga sig alltför kraftiga uttryck, så torde man kunna starkt sätta i fråga huruvida icke den tendens i motsatt riktning, således *mot* cellstraffet, som under senaste tiden gjort sig gällande litet varstans i utlandet, hotade att i sin tur gå till överdrift. Det förefölle som om företrädarna för nämnda tendens skulle i alltför hög grad underskatta de företräden framför en mer eller mindre utpräglad gemensamhet, vilka dock faktiskt vore förbundna med cellstraffet. I sådant avseende kunde framhållas — förutom den möjlighet cellstraffet, så länge det varade, erbjöde till förebyggande av medfångars fördärliga inflytande på fången och till skydd för honom mot att bliva sedd och efter frigivningen igenkänd av dessa — följande med enrumsstraffet förknippade huvudsakliga fördelar, nämligen: det tillfälle enrumsvistelsen gäve fången till en tids självrannsakan i lugn och ro, en nog i de flesta fall nödvändig förutsättning för vinnande av framgång med fångvårdsarbetets fortsatta uppbyggande verksamhet; den bättre möjlighet som cellstraffet, åtminstone till en tid, erbjöde fångvårdspersonalen att studera och närmare lära känna fångens psyke, förståndsutveckling, anlag o. s. v. som utgångspunkt för ett närmare bestämmande av fångens behandling i fortsättningen; samt, sist men icke minst, cellstraffets framstående för fångarna — frånsett undantagsfall — som en strängare form av straffverkställighet samt dess därav följande egenskap att förstärka frihetsstraffets karaktär av en allvarlig näpst. Det kunde vara i viss mån sant, såsom från vissa håll gjorts gällande, att själva frihetsberövandet i och för sig med allt vad detta förde med sig — den starkt inskränkta rörelsefriheten och självbestämmanderätten, skilsmässan från anhöriga, avstängandet från det myckna som det fria livet hade att erbjuda av vederkvickelse och förströelse, den stränga fängelsedisciplinen o. s. v. — för fången innebure lidande nog, så att man ej dessutom behöfve tillföra straffet den skärpning som en tids enrumsbehandling ostridigt i regel innebure. Men man finge å andra sidan se till att man ej genom cellstraffformens fullständiga bannlysande från eller alltför kraftiga reducering vid det långvariga frihetsstraffet, så 'förvekligade' detta, att det förlorade i avskräkningsförmåga och däremot svarande allmänpreventiv verkan. Man borde, syntes det, vara så mycket försiktigare härutinnan, som vår nu gällande strafflag vid straffsatsernas utmätande torde hava utgått ifrån att frihetsstraffen ej skulle vid sitt verkställande sakna detta skärpande moment. Härtill komme ännu en omständighet att taga i betraktande. Det bjöde emot att med bibehållande av cellstraffet såsom straffform vid de för de lindrigare förbrytelseerna ådömda kortare frihetsstraffen — och att sådant bibehållande borde ske, därom torde icke föreligga någon tvekan — låta denna strängare straffform icke alls eller i allt fall i mindre utsträckning än vid korttidsstraffen komma till användning vid de för de grövre förbrytelseerna ådömda långvariga frihetsstraffen.

Emellertid vore cellstraffet även förbundet med avsevärda nackdelar. Den viktigaste av dessa torde bestå däri att cellstraffet, om det förlängdes utöver det tidsmätt som fångens individuella egenskaper tillåte, vore ägnat att förlösa fången på ett sätt som icke endast vore menligt för stunden, utan kunde sträcka sina oförmånliga verkningar långt fram i tiden. En annan med cellstraffet förbunden olägenhet låge i den, i förhållande till arbetsgemensamheten, minskade möjlighet som enrumsvistelsen i regel erbjöde i fråga om fångens upplärande i ett visst arbete eller yrke.

Vid vägande mot varandra av dessa cellstraffets fördelar och olägenheter förefölle det, å ena sidan, som om starka skäl talade för att vid de långvariga frihetsstraffen bibehölles den nuvarande anordningen att strafftiden inleddes med en period, under vilken fången hölles i enrum, men, å andra sidan, som om — för att nu till en början endast taga hänsyn till äldre fångar — den nuvarande minimitiden för enrumsbehandlingen av ett år skulle vara för lång. Ett års inneslutning i cell så väl dag som natt torde även med de modifieringar i cellstraffet, som kunde komma i fråga och vilka redan vår nuvarande rätt i viss utsträckning tillstodde, icke kunna undgå att även på vanliga 'normala' fångar inverka ofördelaktigt i fysiskt och psykiskt hänseende. Det räckte nog icke att i detta avseende lita till fångvårdspersonalens och främst då fängelseläkarens utsago i de särskilda fallen. Man torde i regel ej kunna sluta sig till enrumsvistelsens ofördelaktiga verkningar förrän dessa tagit sig mera påtagliga uttryck, och då kunde det ofta vara för sent. Den nu stadgade minimitiden syntes därför böra göras kortare. Vad anginge frågan hur mycket den borde förkortas, så torde man kunna utgå ifrån att ett par av de med cellstraffet förbundna fördelarna — nämligen de som bestode i den bättre möjlighet enrumsvistelsen erbjöde för fången att liksom 'gå in i sig själv' under en tids välbehövlig självrannsakan och för fångpersonalen att lära närmare känna fången — i regel kunde i erforderlig utsträckning utnyttjas även om cellstrafftiden sattes relativt kort. Då det gällde att reglera själva tidsmättet för cellstraffet, torde därför övriga i det föregående omnämnda synpunkter få bli avgörande, hänsynen till cellstraffets skärpande förmåga samt den omständigheten att, om cellstraffet utmättes utöver en viss gräns, det kunde befaras komma att verka i förlöande och nedbrytande riktning; och av nära till hands liggande skäl finge väl härvidlag denna sistnämnda synpunkt bli den i första hand bestämmande. Den nu ifrågavarande cellstrafftiden borde därför icke sättas längre än att man kunde anses vara någorlunda på den säkra sidan i fråga om undvikandet av enrumsvistelsens menliga verkningar. Även om vid uppdragandet av en lämplig gräns härutinnan fångarna givetvis icke kunde 'skäras över en kam', utan individuella hänsyn härvidlag gjorde sig i hög grad gällande, samt det alltså ur principiell synpunkt skulle kunna ifrågasättas att åt vederbörande fängelseförvaltning uppdraga att i varje särskilt fall bestämma den stränga cellvistelsens längd, torde det dock, för undvikande av en alltför oenhetlig tillämpning härutinnan vid de olika fångvårdsanstalterna med därav följande stötande av den allmänna rättskänslan, vara lämpligt att liksom nu stadga en viss minimilängd för den obligatoriska enrumsbehandlingen. Att minimitiden, från alla de synpunkter som enligt vad förut sagts överhuvud taget motiverade en tids enrumsbehandling vid strafftidens början, borde sättas kortare för de ungdomliga fångarna med deras oftast känsligare och mera lättillgängliga sinnen än för de till mogen ålder komna fångarna, torde utan vidare vara klart.

Den såsom arbetsgemensamhet betecknade straffformens tillämplighetsområde skulle komma att avsevärt utvidgas, därest cellstraffets minimitider bleve bestämda på föreslaget sätt. Då de resultat som vunnits genom inrättandet av denna mellanform, att döma av uttalandena av fångvårdsstyrelsen och

fängelsedirektörerna, varit ur fångvårdssynpunkt synnerligen goda, syntes denna följd av cellstrafftidens minskande ej kunna betraktas annat än som en stor fördel, ägnad framför allt att öka möjligheten för fångarna att under fängelsetiden förvärva sig en arbetsskicklighet som borde kunna bliva dem till stor hjälp vid utträdet i det fria livet. Det borde dock framhållas att en överflyttning till arbetsgemensamhet givetvis ej städse borde ske omedelbart efter minimitidens utgång, utan frågan därom fortfarande såsom för närvarande avgöras efter individuella grunder och överflyttandet sålunda göras beroende av bland annat fångens uppförande och flit.

Över landshövdingen Hagströmers betänkande, såvitt det rörde förslag till ändringar i gällande straffverkställighetslag, har efter remiss utlåtande avgivits av fångvårdsstyrelsen den 6 maj 1933. Beträffande den obligatoriska celltidens längd vidhöll styrelsen den mening styrelsen uttalat i sin förut omnämnda skrivelse den 11 december 1923, nämligen att minimitiden för cellstraffet borde vara sex månader för äldre och tre månader för yngre fångar. Den av Hagströmer föreslagna uppdelningen av de yngre fångarna på två åldersgrupper avstyrktes sålunda. Däremot hade styrelsen intet att erinra mot att åldersgränsen för 'unga' fångar höjdes från 20 till 21 år. I fråga om det nuvarande gemensamhetsstraffet ansåg styrelsen att en begränsning av detta på sätt föreslagits icke borde vidtagas. I övrigt anslöt sig styrelsen i allt väsentligt till förslaget.

Utkast till nya bestämmelser.

Inom justitiedepartementet har under år 1933 upprättats ett utkast till lag om ändrad lydelse av 1, 4, 5, 7 och 8 §§ i lagen den 24 mars 1916 angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff. Detta utkast ansluter sig till det tidigare departementsutkastet liksom till de av fångvårdsstyrelsen och landshövdingen Hagströmer framställda förslagen därutinnan att minimitiden för det obligatoriska stränga cellstraffet inskränkts till sex månader för äldre fångar. För yngre fångar har denna tid satts till tre månader. I detta avseende överensstämmer utkastet således med fångvårdsstyrelsens år 1923 gjorda och sedermera upprepade framställning. I likhet med landshövdingen Hagströmers förslag har utkastet — genom ändring av samtliga nyssnämnda lagrum, i vilka olikhet mellan äldre och yngre fångar är föreskriven med avseende å behandlingen — såsom allmän gräns mellan de båda åldersgrupperna stadgat uppnådd ålder av 21 år vid straffets början. Däremot har någon uppdelning av de yngre fångarna på två grupper icke skett i utkastet. Detta innehåller i likhet med det tidigare departementsförslaget ett tillägg till 5 § av innehåll att fånge, åt vilken anförtrotts att utföra arbete gemensamt med andra fångar, må kunna överflyttas till sådan med odlingsföretag förenad anstalt som är anordnad för särskilt pålitliga fångar samt att med avseende å hans vistelse därstädes skall lända till efterrättelse vad i 6 § första stycket är föreskrivet beträffande fångar som undergå straff i gemensamhet. I övrigt ha ändringar av saklig innebörd icke vidtagits. Ej heller i formellt hänseende har någon omarbetning av straffverkställighetslagen ägt rum.

Sedan fängvårdsstyrelsen genom remiss den 3 juni 1933 anbefallts att avgiva utlåtande över utkastet, har styrelsen i underdånig skrivelse den 21 i samma månad anfört: Styrelsen hade icke något att erinra mot de föreslagna lagändringarna. Genomförandet av dessa påkallade emellertid avsevärd ökning av de för gemensamhetsarbete nu anordnade lokaler. Med hänsyn härtill och då lagändringarna icke borde träda i kraft förrän det erforderliga lokalbehovet blivit fyllt, syntes bestämmelse böra meddelas därom att de föreslagna ändringarna skulle träda i kraft å dag som Kungl. Maj:t ägde bestämma.

De i den föregående redogörelsen omnämnda förslagen till lagändringar på straffverkställighetens område överensstämna med varandra därutinnan att de åsyfta en förkortning av den tid under vilken straffarbets- och fängelsefångar i normala fall skola avtjäna straffet i enrum utan åtnjutande av de särskilda lättnader däri som enligt verkställighetslagen kunna komma i fråga. Dessa lättnader kunna, såsom av den förut lämnade redogörelsen framgår, åstadkommas antingen på det sätt att celldörren hålles öppen under fångens arbetstid eller därigenom att åt fången anförtros att inom anstalten uträtta ärenden, vilka sammanhånga med hans arbete, eller ock därigenom att fången får arbeta gemensamt med andra fångar. Det är framför allt åt denna sista form av straffverkställighet — gemensamt arbete samt i övrigt cellvistelse — som förslagen avsett att giva vidsträcktare tillämpning på bekostnad av den strängare isolering som enrumsstraffet eljest innebär.

Det torde råda en tämligen enhällig mening bland fackmännen därom att förslagen i nämnda avseende bygga på en riktig uppfattning rörande fångvårdens mål och medel och att deras förverkligande skulle innebära ett betydande steg i riktning mot en mera ändamålsenlig och samtidigt en humanare behandling av fångarna. För egen del vill jag instämma i det uttalande i denna fråga som år 1926 gjordes av dåvarande departementschefen vid det då upprättade förslagets remitterande till lagrådet. Detta förslag avsåg endast att för fångar över 20 år bereda ökad möjlighet till modifikation av cellbehandlingen efter sex månaders strafftid, d. v. s. en nedsättning för sådana fångar till hälften av den i lagen stadgade tiden. Vad angår de yngre fångarna synes emellertid en begränsning av den obligatoriska stränga isoleringen jämväl vara i hög grad påkallad, såsom torde framgå av de i det föregående refererade uttalandena. För dessa fångar synes den ursprungligen av fängvårdsstyrelsen föreslagna tidsgränsen av tre månader vara lämplig. I samband med att dessa ändringar vidtagas torde även sådan jämkning i verkställighetslagen böra ske att till yngre fångar hänföras de som vid straffets början icke fyllt 21 år.

Att de framförda förslagen icke hittills lett till ändring i verkställighetslagen har säkerligen till stor del sin grund däri, att de nuvarande straffanstalterna på grund av byggnadssätt, inredning och utrymmen i allmänhet icke äro sådana att de kunna motsvara de anspråk som skulle ställas på dem i händelse en omläggning av fångbehandlingen komme till stånd i full överensstämmelse med förslagets intentioner. Flera fångelser äga icke det lokalutrymme att

Departements-
chefen.

verkstadsarbete därstädes kan anordnas ens i sådan omfattning som verkställighetslagens nuvarande bestämmelser medgiva och som av fängelsemyndigheterna själva anses önskvärd. Ej sällan föranleda dessa förhållanden att fångar transporteras från ett fängelse till ett annat, där arbetsmöjligheter av lämpligt slag stå till buds. Men stundom måste en fånge kvarhållas i cell trots att det ur olika synpunkter varit önskvärt att bereda honom arbete i verkstad eller trädgård. I dylika fall inskränker sig hans uppflyttning i mellanklassen därtill att celldörren hålles öppen och att han får utföra de uppdrag inom fängelsets område vartill hans arbete kan giva anledning. Även annat handräkningsarbete kan naturligtvis för sådan fånge ifrågakomma.

Sambandet mellan en lagändring åsyftande i huvudsak att inskränka minimitiden för den stränga enrumsbehandlingen samt spørsmålet om de nuvarande straffanstalternas modernisering är redan av det nu sagda uppenbart. Sistnämnda fråga har också varit föremål för speciell uppmärksamhet under senare åren. Den har behandlats vid den av landshövdingen Hagströmer verkställda utredningen, vilken hade till huvudsyfte att undersöka förutsättningarna för en koncentration av fångvårdsväsendet och främst av själva fångvårdsanstalterna. Enligt det på grundval av utredningen framlagda förslaget — vilket såsom förut anförts även åsyftade en ökad användning av gemensamhetsarbete i fängelserna — skulle bland annat ett nytt större centralfängelse och ett ungdomsfängelse uppföras. Härigenom och efter vissa förändringar beträffande de nuvarande anstalterna skulle möjlighet vinnas att, i den omfattning förslaget avsåg, bereda fångarna sysselsättning i gemensamt verkstadsarbete och även arbete utomhus, främst trädgårdsarbete. Sedermera har statens organisationsnämnd i anledning av Kungl. Maj:ts beslut därom den 21 augusti 1931 verkställt utredning angående fångvårdens framtida ordnande och vad därmed äger samband. Resultatet av utredningen föreligger i ett den 11 oktober 1933 avlämnat betänkande. Organisationsnämnden har i motsats till den förutnämnde sakkunnige icke till prövning upptagit frågan om ändring av gällande bestämmelser om straffverkställighet, men har enligt vad i betänkandet anföres i den mån så varit möjligt tagit hänsyn till de lagändringar som på grundval av i ämnet avgivna yttranden kunde antagas komma till stånd. Att härmed åsyftas en inskränkning av tiden för cellstraffet framgår av betänkandet. Emellertid är nämndens förslag i huvudsak byggt på nuvarande bestämmelser på området. Såsom skäl härtill har nämnden, jämte det ovissa läge vari spørsmålet om straffverkställigheten befunne sig, framhållit att genomförandet av vissa förslag, som väckts av tillkallade sakkunniga för utredning av frågan om organisationen av det frivilliga skydds- och hjälparbetet beträffande frigivna fångar, skulle kunna inverka på bedömandet av nu ifrågasvarande spørsmål. Medan en inskränkning av cellstraffet måste leda till ökat behov av utrymmen och anordningar för arbetsdriften inom straffanstalterna, kunde ett förverkligande av vissa av sistnämnda sakkunniga framställda förslag — åtgärder för ökad användning av villkorlig straffdom och villkorlig frigivning m. m. — medföra en minskning av fångantalet och därmed ett minskat behov av utrymmen i fängelserna. Organisationsnämnden har

därför ansett att ett fullständigt förslag om den slutliga organisationen av anstaltsväsendet borde anstå till dess de nämnda frågorna blivit avgjorda och sedan verkningarna av eventuella ändringar gjort sig märkbara under så lång tid att storleken av fångantalet och de olika kategorierna av fångar kunde beräknas med någon bestämdhet. Nämndens nu framlagda förslag går ut på, bland annat, att en ny fångvårdsanstalt uppföres, avsedd för 150 ungdomsfångar och 100 andra fångar, att två av de nuvarande anstalterna (straffångelserna i Gävle och Jönköping), vilka för närvarande helt eller delvis sakna gemensamhetsverkstäder, utrustas med dylika samt att vissa mindre betydande av de nuvarande anstalterna nedläggas.

Över organisationsnämndens förslag ha vederbörande myndigheter och sammanlutningar genom remiss anbefallts eller lämnats tillfälle att inkomma med utlåtanden. På grund av utredningens vidlyftighet kunna remissvaren icke väntas inkomma till justitiedepartementet så snart att utredningen kan fullföljas inom den närmaste tiden. Något förslag rörande riktlinjerna för den framtida organisationen av fångvårdsanstalterna kan av nämnda anledning icke nu framläggas. Däremot har jag — såsom framgår av uttalande i statsverkspropositionen till innevarande års riksdag i samband med frågorna om anslag för kapitalökning — för avsikt att, sedan igångsatt utredning hunnit avslutas om uppförande av verkstadsbyggnader vid centralfångelserna i Malmö och å Härlanda, varest de nu befintliga verkstadslokalerna visat sig otillräckliga och för sitt ändamål mindre lämpliga, föreslå Kungl. Maj:t att avlåta proposition till innevarande års riksdag med äskande om anslag för uppförande av dylika byggnader. I avbidan härå har för ändamålet i statsverkspropositionen beräknats vissa belopp.

Det möter uppenbarligen stora svårigheter att exakt beräkna vilka krav som genom en nedsättning av minsta tiden för cellstraffet komma att ställas på straffanstalterna i fråga om dessas utrustning för arbetsdrift. Först och främst bör beaktas att det icke nu ifrågasättes att över lag inskränka cellstrafftiden. Det gäller fastmera att, i nära anslutning till den utveckling som under de senaste årtiondena ägt rum, överlämna åt fängelsemyndigheterna en ökad befogenhet att avpassa behandlingen efter vad i de särskilda fallen kan anses lämpligt för uppnående av fångvårdens syften. Den omständigheten att minimitiden för det strängare cellstraffet minskas behöver således icke i och för sig innebära att alla eller flertalet fångar, vilka avtjänat den kortare tid som kan bli bestämd, av fängelsemyndigheterna anses böra överflyttas till arbetsgemensamhet. Visserligen har 1921 års lagändring, varigenom en dylik överflyttning blev för normala fall tillåten efter ett års respektive fyra månaders cellvistelse, efter hand medfört att fångarna i största möjliga utsträckning utföras i gemensamt arbete redan efter nämnda tids förlopp, och denna praxis torde också numera äga stöd i den allmänna uppfattningen bland fängelsernas styresmän såsom ägnad att befordra en god fångvård. Men det torde fördenskull icke kunna tagas för givet att en ytterligare nedsättning av nämnda tid till sex respektive tre månader skulle komma att föranleda att arbetsgemensamhet anses böra regelmässigt ifrågakomma redan

efter denna minimitids utgång. En dylik omedelbar omläggning av straffverkställigheten synes icke heller vara önskvärd. Utvecklingen bör, i likhet med den som ägt rum efter införandet av 1921 års lagbestämmelser, ske efter hand och byggas på de erfarenheter som vinnas genom en till en början mera begränsad inskränkning av tiden för det stränga cellstraffet.

Emellertid lär det vara otvivelaktigt att fängelsernas delvis otillräckliga utrustning med lokaler för gemensamhetsarbetets bedrivande kommer att bli ännu mera framträdande än för närvarande, sedan de nu ifrågasatta lagändringarna genomförts. Fångvårdsstyrelsen har funnit denna omständighet böra föranleda anstånd med lagändringarnas ikraftträdande till dess ökning av de nu befintliga arbetslokalerna kunnat åstadkommas. Därest ändringarna innebure en obligatorisk utvidgning av gemensamhetsarbetet, skulle ett dylikt anstånd uppenbarligen vara nödvändigt. Så är emellertid icke nu fallet. Det bör icke heller förbises att de föreliggande förslagen åsyfta icke blott att möjliggöra ett tidigare överförande av fångarna till gemensamt arbete utan jämväl att på ett tidigare stadium än för närvarande mildra isoleeringen genom öppen celldörr och genom tillåtelse för fången att för särskilda uppdrag vistas utom cellen. Ehuru till synes mindre betydande torde dock dessa modifikationer i cellstraffet vara av ej ringa värde ur fångvårdssynpunkt samt av fångarna betraktas såsom i hög grad eftersträfvansvärda. Men även bortsett härifrån synes det icke vara lämpligt att låta lagändringarna vila till dess nya eller utvidgade verkstadslokaler blivit färdigställda. Det torde icke finnas någon anledning att på grund av bristande verkstadsutrymme vid vissa anstalter uppskjuta de nya bestämmelsernas tillämpning vid sådana anstalter där utrymmet tilläventyrs tillåter gemensamhetsarbete i ökad omfattning. Härtill kommer den förut anmärkta svårigheten att på förhand beräkna det erforderliga utrymmet. Såsom organisationsnämnden ock framhållit är därför en viss tids erfarenhet av de nya bestämmelsernas praktiska verkningar av synnerlig vikt för ett slutligt ställningstagande till spörsmålet om den allmänna organisationen av anstaltsväsendet. Några avgörande hinder mot att omedelbart genomföra ändrade bestämmelser av ifrågasatt innebörd synas således icke föreligga.

En mera genomgripande reformering av verkställighetslagen är otvivelaktigt önskvärd, men torde dock böra anstå till dess spörsmålen om fångvårdens framtida organisation kommit närmare sin slutliga lösning. Vissa av de mera betydelsefulla frågorna, främst den som rör det nuvarande helgemensamhetsstraffet, synas för övrigt icke ännu vara mogna för avgörande.

Vad angår den närmare utformningen av de nu ifrågasatta bestämmelserna har jag, med hänsyn bland annat till nyss anförda omständigheter, ansett det vara tillfyllest att vidtaga allenast de formellt obetydliga ändringar i verkställighetslagen som äro oundgängligen nödvändiga för vinnande av de syften jag tidigare angivit. Härtill ansluter sig det redan i 1926 års departementsförslag upptagna tillägget till 5 § i lagen, enligt vilket fånge, som på grund av samma lagrum tillåtes arbeta i gemensamhet, må överföras till fångkoloni och därstädes behandlas såsom gemensamhetsfånge enligt 6 §.

På nu anförda grunder anser jag att straffverkställighetslagen bör undergå de ändringar som föreslagits enligt det under år 1933 inom justitiedepartementet upprättade lagutkastet ävensom att något anstånd med dessa ändringars ikraftträdande icke är erforderligt.»

Föredraganden uppläser härefter förslag till *lag om ändring i vissa delar av lagen den 24 mars 1916 (nr 90) angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff* av den lydelse bilaga¹ till detta protokoll utvisar samt hemställer att lagrådets utlåtande över förslaget måtte för det i § 87 regeringsformen omnämnda ändamål inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Gösta Tidelius.

¹ Denna bilaga, vilken är lika lydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här utslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 7 februari 1934.

N ä r v a r a n d e:

justitierådet EKLUND,
regeringsrådet ASCHAN,
justitieråden GREFBERG,
FORSSMAN.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 26 januari 1934, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om ändring i vissa delar av lagen den 24 mars 1916 (nr 90) angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff.*

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av hovrättsassessorn Carl Gustaf Hellquist.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:
Ragnar Kihlgren.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet
å Stockholms slott den 9 februari 1934.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden
UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO,
ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Schlyter, anmäler lagrådets
den 7 februari 1934 avgivna utlåtande över det den 26 januari 1934 till
lagrådet remitterade förslaget till *lag om ändring i vissa delar av lagen den
24 mars 1916 (nr 90) angående verkställighet av straffarbete och fängelse-
straff*; därvid föredraganden hemställer att förslaget, som av lagrådet lämnats
utan erinran, måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas
riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträd-
da hemställen förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-
Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den
lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

H. Stefenson.